

Tyresö kommun

Mia Ledwith

TJÄNSTESKRIVELSE

2009-04-22

1 (13)

Dnr: 044/09-759

Socialnämnden

Översyn av familjehemsvården

Förslag till beslut

Socialnämnden noterar översynen.

Anita Brynje
Förvaltningschef

Catarina Stavenberg
Stabschef

Sammanfattning

Socialförvaltningens stab har genomfört en översyn av familjehemsvården med särskilt fokus på kostnadseffektivitet. Översynen visar att kostnaderna för familje- och jourhemsvården ökat mycket kraftigt sedan 2001 och är avsevärt högre än medelvärdet för länet och riket. Tyresö har även en högre andel placerade barn av barnen i befolkningen jämfört med riket och länet. Kostnaden per vårddygn avviker dock inte från den genomsnittliga i länet, utan resultatet tyder på att Tyresö har fler långa placeringar, s.k. uppväxtplaceringar. Däremot har Tyresö en mycket låg andel barn och ungdomar placerade i institutionsvård – markant lägre än länet och riket. Institutionsvård är en betydligt mer kostsam vårdform än familjehemsvård.

De sammantagna kostnaderna för barn- och ungdomsvården i Tyresö ökat med 12 procent, motsvarande 5,2 miljoner kronor, sedan 2001. De ökade kostnaderna beror framför allt på de satsningar som gjorts på förebyggande insatser och övrig öppenvård. En organisationsförändring som genomfördes 2007 innebar också att viss öppen verksamhet fördes över till socialförvaltningen från barn- och utbildningsförvaltningen.

Översynen ger underlag för att vidta åtgärder inom följande områden:

- Rutinerna för att överväga om ett barn kan placeras hos anhöriga eller andra närstående ses över och tydliggörs.
- Kostnaderna för köp av extern familjebehandling bör under året kunna minska avsevärt till följd av tillskapandet av egen familjebehandling vid Resursenheten.
- Konsulentstödda jour- och familjehem ska endast användas undantagsvis, då de placerade barnen har särskilda behov som kräver detta stöd eller då enda alternativet annars är en institutionsplacering.
- Rutinerna för de biologiska föräldrarnas försörjningsansvar ses över.

Beskrivning av ärendet

Ett av åtagandena i socialnämndens budget- och strategiplan för år 2008 var att en översyn av familjehemsvården skulle göras i syfte att kvalitetssäkra vården. Översynen har gjorts av socialförvaltningens stab. Med tanke på de förhållandevis höga och ökande kostnaderna för familjehemsvården i Tyresö kommun beslutades att fokus i översynen skulle läggas på kostnadseffektivitet och åtgärder som kan minska kostnaderna för vården i fråga. Översynen har tagit sin utgångspunkt i lagar, förordningar och rekommendationer för familjehemsvården, propositioner och utredningar inom området samt andra aktuella tillsyner och granskningar av familjehemsvård. Enhetscheferna för Familjevårdsenheten, Familjeenheten och Ungdomsenheten har intervjuats och material från de tre enheterna har granskats. Jämförelser med andra kommuner i länet och riket har gjorts genom nyckeltal baserade på officiell statistik.

Utveckling av kostnaderna för jour- och familjehemsvård i Tyresö kommun

Kostnaderna för familjehemsvården i Tyresö har ökat markant (52 procent) sedan år 2001, medan antalet helårsplaceringar bara ökat med sju procent.

**Nettokostnad för familjehemsvården, fast pris i tkr,
i förhållande till antal helårsplaceringar**

År	Utfall	Helårsplac.
2001	11 205	60
2002	11 772	60
2003	13 615	62
2004	13 669	62
2005	15 419	65
2006	17 072	67
2007	17 359	67
2008	16 984	64

Under samma tidsperiod har kostnaderna för jourhemsplaceringar näst intill sexdubblats – en ökning med 584 procent. Uppgift om antal helårsplaceringar infördes år 2006. Från 2006 har antalet helårsplaceringar fördubblats.

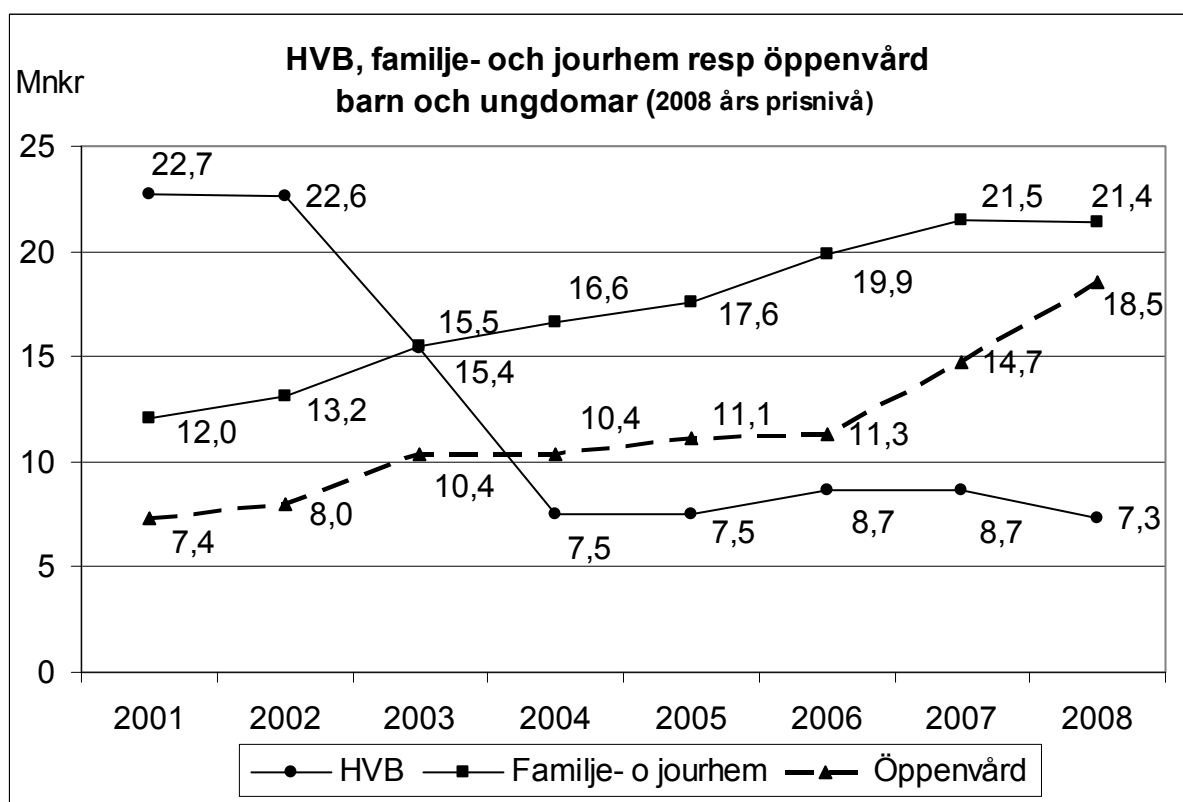
**Nettokostnad för jourhemsvården,
fast pris i tkr**

År	Utfall	Helårsplac.
2001	634	*
2002	556	*
2003	945	*
2004	2 516	*
2005	2 156	*
2006	2 905	7,5
2007	4 148	12,1
2008	4 341	13,7

De ökande kostnaderna för familjehems- och jourhemsplaceringar förklaras huvudsakligen av kostsamma konsulentstödda placeringar. Flera barn och ungdomar med stora behov har varit placerade i konsulentstödda jour- och familjehem, vilka snarare kan jämföras med institutionsplaceringar än familjehemsplaceringar. Placeringarna har gjorts på grund av svårigheter att rekrytera egna kvalificerade jour- och familjehem och ökar kostnaderna avsevärt.

De sammantagna kostnaderna för barn- och ungdomsvården i Tyresö kommun under samma tidsperiod har ökat med 5,2 mnkr (12 procent) från 42,1 mnkr år 2001 till 47,3 mnkr år 2008. Kostnaderna för institutionsvården/HVB har minskat drastiskt, samtidigt som kostnaderna för både familjehemsvården och öppenvården har ökat kontinuerligt. De ökade kostnaderna för öppenvården

beror delvis på de satsningar som gjorts på öppenvården, bl.a. i och med starten av Resursenheten, men också på ökade kostnader för externt köpt familjebehandling. Satsningen på Resursenheten och utvecklingen av egen familjebehandling inom kommunen väntas under år 2009 leda till att köp av extern familjebehandling inte behöver göras.

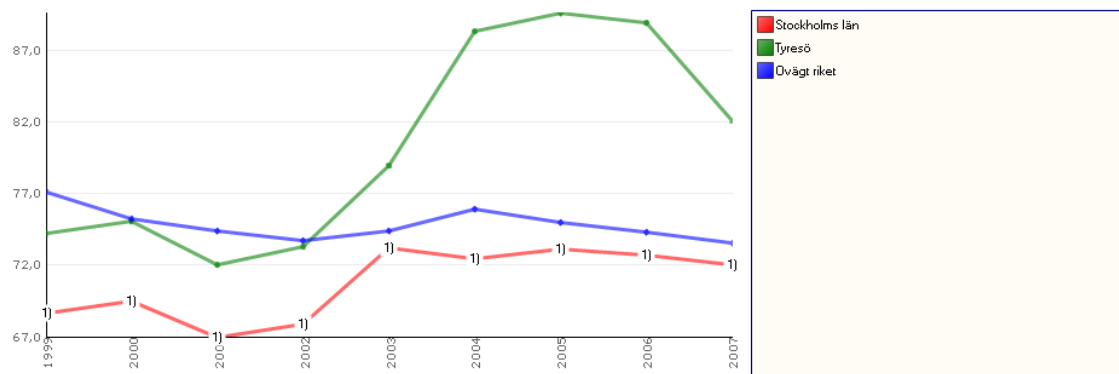

Tabellen visar kostnadsutvecklingen från år 2001 till och med 2008 för institutionsvård (HVB), familje- och jourhemsvård respektive öppenvård. De sammanlagda placeringskostnaderna minskade från 34,7 mkr till 28,7 mkr. Öppenvården ökade däremot från 7,4 mkr till 18,5 mkr. Observeras bör dock att vissa resurser (huvudsakligen för mobila teamet) har överförts från annan förvaltning under perioden.

Tyresö kommuns kostnader för jour- och familjehemsvård i förhållande till andra kommuners kostnader

När det gäller barn- och ungdomsvård i sin helhet visar nyckeltalen att Tyresö kommun har en hög andel barn och unga placerade i familjehem (82 procent år 2007) av det totala antalet placerade barn i åldern 0-20 år – en avsevärt högre andel än genomsnittet för både Stockholms län och riket. I familjehemsvården inkluderas även jourhemsvård.

Andel (%) barn och unga placerade i familjehem av totala antalet placerade barn och unga 0-20 år den 1/11

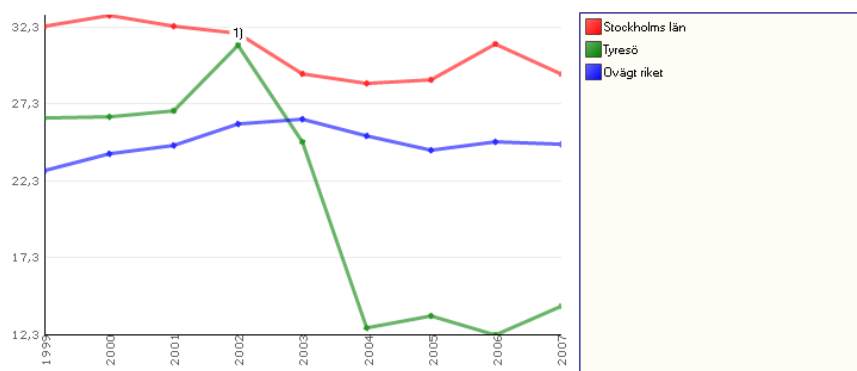

Bilden visar att från 2002 ökade andelen familjehemsplacerade barn i förhållande till övriga placeringar. Observera att skalan börjar på 67 procent med 5-procentsintervaller.

Detsamma gäller i än högre grad andelen vårddyg i familjehemsvård av det totala antalet vårddyg för barn och unga, där 86 procent av kommunens vårddyg är inom familjehemsvården.

Omvänt har Tyresö kommun en mycket låg andel barn och unga placerade på institution (18 procent år 2007) av det totala antalet placerade barn i åldern 0-20 år. Andelen vårddyg i institutionsvård av det totala antalet vårddyg för barn och unga var endast 14 procent samma år, vilket är markant lägre än genomsnittet för både länet (29 %) och riket (25 %).

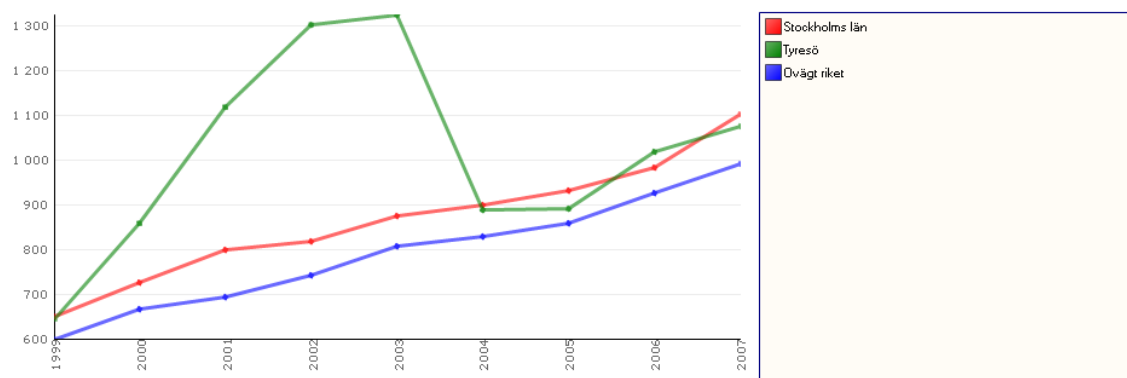
Andel (%) vårddyg i institutionsvård av totalt antal vårddyg för barn och unga 0-20 år

Bilden visar att mellan 2002 och 2004 sjönk andelen institutionsplacerade barn drastiskt. Observera att skalan börjar på 12,3 procent med 5-procentsintervaller.

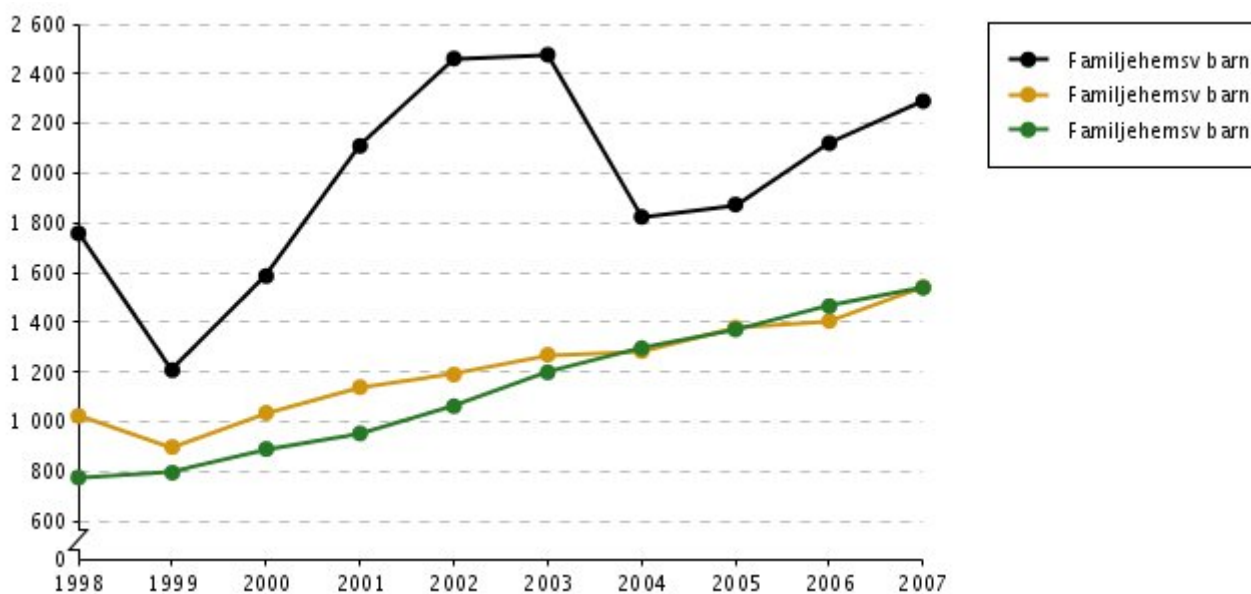
När det gäller genomsnittlig kostnad per vårddygn för familjehemsvård av barn och unga följer kommunens kostnader sedan år 2004 i stort medelvärdet i Stockholms län, vilket är något högre än rikssnittet.

Genomsnittlig kostnad (kr) per vårddygn för familjehemsvård av barn och unga 0-20 år

Diagrammet visar att sedan 2004 ligger kostnaden per vårddygn i familjehemsvård för Tyresö kommun i nivå med länet i övrigt och något över rikssnittet. Observera att skalan börjar på 600 kr.

En jämförelse mellan Tyresös kostnader för familjehemsvård för barn och unga i kronor per invånare i åldern 0–20 år, i förhållande till andra kommuner under tidsperioden 1999–2007, visar dock att kommunens kostnader är avsevärt högre än medelvärdet för både Stockholms län och riket. Detsamma gäller även i förhållande till Södertörnskommunerna, andra förortskommuner och kommuner med 30 000–49 000 invånare.

En förklaring till kommunens höga kostnader är att vi har ett högre antal vård-
dygn per invånare i ålder 0-20 år än genomsnittet av kommuner i länet och
riket. Detta tyder på att vi har fler långa placeringar, så kallade uppväxt-
placeringar, i Tyresö jämfört med andra kommuner.

En annan förklaring är att kommunen har en förhållandevis hög andel placerade
barn och ungdomar. I Socialstyrelsens statistik över barn- och ungdomsvården
finns ett mått framtaget som mäter hur stor andel av kommunernas barn och
unga som är placerade i heldygnsinsatser, d.v.s. jour- och familjehem samt
HVB. De flesta år under tidsperioden 1998-2008 har Tyresö kommun haft en
högre andel placerade barn eller ungdomar, eller både barn och ungdomar, än
genomsnittet i både Stockholms län och riket. År 1998-2003 var andelen
placerade ungdomar i åldern 13 till 20 år högre än läns- och rikssnittet, medan
det år 1999, 2001 samt 2005-2007 var andelen placerade barn i åldern 0 till 12 år
som var hög. Tyresö hade år 2006 när det gäller barn i åldern 0-12 år 7,1
placerade barn per 1.000 barn i befolkningen, medan rikssnittet var 5,2 och
länssnittet 4,3 barn per 1.000 barn i åldersgruppen. Tyresö kommun hade då
den högsta andelen placerade barn i länet. År 2007 var andelen placerade barn i
Tyresö 5,8, jämfört med 5,2 i riket och 4,2 i länet.

En tänkbar förklaring till kommunens relativt höga andel placerade barn och
ungdomar är att kommunen har höga ambitioner inom barn- och ungdoms-
vården och prioriterar arbetet med utsatta barn och ungdomar. De stora
satsningar som kommunen gjort på förebyggande och tidiga insatser leder till att
kommunen i större utsträckning kommer i kontakt med utsatta barn och
ungdomar. Tyresö kommun har dessutom under hela den jämförda
tidsperioden stora barn- och ungdomskullar i åldern 0-20 år i förhållande till
riks- och länsnittet.

Merparten av Tyresö kommuns barn och unga placerade i heldygnsvård får
sedan år 2004 sin vård i familjehem. Andelen vårddyggn i institutionsvård
minskade från 31 procent år 2002 till 13 procent år 2004 och har sedan dess
varit mer eller mindre konstant. Ett vårddyggn i familjehem år 2007 kostade
Tyresö kommun i genomsnitt 1 076 kr, vilket kan jämföras med kostnaden för
ett vårddyggn på institution som var 3 863 kr i genomsnitt för kommunerna i
Stockholms län.

Tyresö kommuns familjehemsvård

Rekrytering av familjehem

Familjevårdsenheten ansvarar för rekryteringen av familjehem på uppdrag av Familje- och Ungdomsenheterna. De senaste två åren har samtliga familjehem som inte är nätverkshem rekryterats genom Familjehemsguiden, ett privat rekryteringsföretag för familjehem som verkar över hela landet. Kostnaderna för att rekrytera via Familjehemsguiden jämfört med att rekrytera på egen hand via annons i dagspress bedöms vara likvärdiga.

Alla nya familjehem intervjuas enligt Kälvestensmodellen, med undantag för de familjehem som redan godkänts av andra kommuner enligt nämnda modell. Även frågor utifrån Barns Behov i Centrum (BBiC) ställs till familjehemmen.

Ersättning till familjehemmen

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) ger årligen ut rekommendationer beträffande ersättningar och villkor vid familjehemsvård. Ersättningen till familjehemmen är uppdelad i arvode och omkostnadsersättning. Socialnämnden har delegerat till de socialsekreterare i Familjevårdsenheten som rekryterar familjehem att bestämma vilken ersättning familjehemmen ska ha, så länge ersättningen ligger inom ramen för SKL:s rekommendationer. För de barn och ungdomar från Tyresö som var placerade i mars 2009 fördelade sig arvoden till familjehemmen som följer:

Ålder	Grundarvode	Exempel på förhöjt arvode inklusive grundarvode		
		≥ 7 546 kr:	≥ 8 965 kr:	≥ 10 613 kr:
0-12/13-19	≥ 4 730/6 136 kr: 13 (22 %)	10 (17 %)	7 (12 %)	22 (37 %)

Därutöver tillkommer sju familjehemsuppdrag (12 procent) med arvoden som översteg SKL:s rekommendation (11 170-15 000 kr/mån.). Dessa beslut fattas av socialutskottet. För tre uppdrag utgick även ersättning för förlorad arbetsinkomst. Merparten av familjehemmen erhåller således olika grader av förhöjda arvoden (78 procent). Familjevårdsenheten bedömer att det är nödvändigt att erbjuda förhöjda arvoden för att det ska vara möjligt att rekrytera familjehem i konkurrens med andra kommuner och privata aktörer. När det gäller lägre arvoden är det framför allt för barn och ungdomar som är placerade i nätverkshem som dessa betalas ut.

Vid översynen av familjehemsvården har det framkommit att ansvaret för att undersöka och överväga om barnet kan tas emot av en anhörig eller annan närstående liksom dokumentationen runt detta övervägande bör tydliggöras. Familje- och Ungdomsenheternas ansvarar för att undersöka nätverket för att se om det är möjligt att placera i det eller vilka möjligheter som annars finns för anhöriga och närstående att stödja barnet eller ungdomen. Detta ska dokumenteras i utredningen.

Familjevårdsenheten ansvarar för att se över nätverken på nytt sedan utredningen är klar och beslut om familjehemspacering har fattats. Läget är då ett annat och nya möjligheter kan öppna sig. Det är Familjevårdsenheten som överväger om en nätverksplacering är möjlig.

Familjevårdsenheten har kompetens att bedöma om något nätverkshem är lämpligt för placering samtidigt som socialsekreterarna har en annan roll i förhållande till de biologiska föräldrarna och de placerade barnen än socialsekreterarna i utredningsenheterna.

Nätverkshem med uppdrag från Tyresö kommun

Under 2008 hade Tyresö kommun totalt 58 familjehem för barn och ungdomar. Tolv av dessa (21 procent) var nätverkshem. 75 barn och ungdomar var placerade i familjehem någon gång under 2008. Tretton av barnen och ungdomarna (17 procent) var placerade i nätverkshem. Under samma år hade kommunen 18 egna jourhem, varav drygt hälften (tio stycken) nätverkshem. 40 barn och ungdomar var någon gång under året placerade i kommunens egna jourhem – en tredjedel av dem (12 pers.) i nätverkshem.

Närhetsprincipen

I förarbetena till socialtjänstlagen (prop. 1979/80:1, s. 213ff) anges tre principer som bör gälla för vård utom det egna hemmet: kontinuitet, flexibilitet och närhet. Närhetsprincipen innebär att barn och ungdomar ska placeras i familjehem så nära den ursprungliga hemmiljön som möjligt för att barnet ska kunna ha kontakt med de biologiska föräldrarna och andra i deras nätverk. Forskning visar att detta kan ha betydelse för ett lyckat resultat av vården och möjligheten för det placerade barnet att flytta hem igen.

Familjevårdsenheten försöker placera barn och ungdomar inom en 15-milsradie från Tyresö och klarar det i de flesta fall. Många av familjehemmen finns antingen i Mälardalen/Stockholmsområdet eller i Norrköpingstrakten. 38 barn (64 procent) är placerade inom 15 mils avstånd från Tyresö, 14 barn

(24 procent) inom 15-20 mil och sju barn (12 procent) är placerade mer än 20 mil bort.

Jourhemsvård

Sedan den 1 mars 2008 arbetar en socialsekreterare i Familjevårdsenheten särskilt med rekrytering av och stöd till jourhem. Familjevårdsenheten har idag tolv ”egna” uppdragsjourhem som man placerar barn och ungdomar i. De är inte kontrakterade, utan arvoderas endast då de har placeringar, vilket också gör att de själva kan bestämma vilka placeringar de tar emot. För närvarande finns lediga jourhemsplatser och det är hittills endast vid få tillfällen som jourhemmen nekat att ta emot ett barn. Familjevårdsenheten överväger att eventuellt ha något kontrakterat jourhem också. Jourhemmen har alla extern handledning en gång i månaden. Idag kan de flesta jourhemsplaceringarna göras i kommunens egna jourhem och de konsulentstödda jourhemsplaceringarna har minskat under år 2008 jämfört med år 2007.

Utöver kommunens uppdragsjourhem placeras barn och ungdomar också i konsulentstödda jourhem – tidigare då de inte kunde beredas plats i kommunens jourhem, numera framför allt om de har särskilda behov som kräver ett konsulentstött jourhem. Fr.o.m. den 1 januari 2009 har Familjevårdsenheten tagit över även de konsulentstödda jourhemsplaceringarna från Familje- och Ungdomsenheten och en handbok för placering i jourhem har tagits fram.

En tanke bakom organisationsförändringen för kommunens barn- och ungdomsvård från år 2007 var att Familjevårdsenheten bör ha ekonomiska incitament att dels hitta placeringar i egna uppdragsjourhem framför konsulentstödda jourhem, dels intensifiera och påskynda rekryteringen av familjehem för att minska längden på jourhemsplaceringarna i väntan på en stadigvarande placering. Översynen har medfört att från och med 2009 har budget och kostnader för både Familje- och Ungdomsenhetens egna och konsulentstödda jourhemsplaceringar, ofta i väntan på familjehem, förts till Familjevårdsenheten.

Jourhemsplaceringarnas längd

Från och med den 1 april 2008 är det inskrivet i 6 kap. 6 § SoL att barn får placeras i jourhem i högst två månader efter det att socialnämndens utredning enligt 11 kap. 2 § SoL om ingripande till barnets skydd eller stöd avslutats, om inte särskilda skäl föreligger. Särskilda skäl kan t.ex. vara att det saknas ett lämpligt familjehem eller annan lämplig placeringsform där barnet kan placeras

för stadigvarande vård och fostran. Utredningen ska bedrivas skyndsamt och vara slutförd senast inom fyra månader. Sammanlagt bör ett barn således vistas i jourhem i högst sex månader. Så har huvudsakligen varit fallet under år 2008. I genomsnitt har de jourhemsplacerade barnen varit i jourhem i 4,5 månader (barn) respektive 3,5 månader (ungdom).

Stöd till de biologiska föräldrarna

Forskning visar att det är viktigt att samarbetet mellan familjehem och vårdnadshavare fungerar väl för att utfallet av familjehemsvården ska bli bra. Stödet till de biologiska föräldrarna kan påverka förutsättningarna för vården att lyckas och möjligheterna för barnen att flytta hem. Socialsekreterarna i Familjevårdsenheten har återkommande nätverksmöten tillsammans med de biologiska föräldrarna och familjehemmen. De biologiska föräldrarna ges ofta stöd i kontakten med myndigheter. En viktig del av vården är att få till ett fungerande umgänge mellan barn och föräldrar, vilket kräver ett fungerande samarbete mellan de vuxna. Under år 2008 avslutades tio placeringar (2 barn, 8 ungdomar) jämfört med åtta placeringar (3+5) under 2007 och 13 placeringar (1+12) 2006.

De biologiska föräldrarnas försörjningsansvar

De biologiska föräldrarna till placerade barn och ungdomar har försörjningsansvar för sina barn (SoL 8 kap. 1 §). För närvarande är det endast tre föräldrar till de 59 barn och ungdomar som var placerade i mars 2009 som bidrar till barnens försörjning. De biologiska föräldrarna är skyldiga att bidra med maximalt 1 273 kr per förälder och månad för ett placerat barn, men summan justeras med hänsyn till inkomst. Socialsekreterarna i Familje- och Ungdomsenheten ska informera föräldrarna om deras försörjningsansvar, men frågan är känslig eftersom den riskerar att påverka föräldrarnas samtycke till vården. Många av de biologiska föräldrarna har inte heller några egna inkomster och kan därför inte bidra till barnens försörjning. Rutiner och ansvarsfördelning mellan utredningsenheterna och Familjevårdsenheten när det gäller de biologiska föräldrarnas försörjningsansvar behöver ses över.

Vårdnadsöverflyttningar

Sedan år 2003 ska socialnämnden när ett barn varit placerat i samma familjehem under tre år särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken (6 kap. 8 § SoL). Ett förnyat övervägande bör enligt SOSFS 2006:20 göras varje gång vården övervägs eller omprövas sedan socialnämnden beslutat att det för närvarande inte är lämpligt med en vårdnadsöverflyttning. Familjevårdsenheten har arbetat aktivt för att

möjliggöra fler vårdnadsöverflyttningar under de senaste två åren. Fyra vårdnadsöverflyttningar har gjorts sedan 2003 (2 st. 2006, 1 st. 2007 och 1 st 2008) och ytterligare tre är på gång. En utbildning om vårdnadsöverflyttningar hölls för kommunens familjehem våren 2008.

Placerade ungdomar som blir myndiga

Familjevårdsenheten arbetar för att avsluta familjehemsplaceringarna för ungdomar som fyllt 18 år och inte går i gymnasiet respektive ungdomar som gått ut gymnasiet. En rutin har tagits fram för utslussning av familjehemsplacerade ungdomar som fyllt 18 år och avslutat sin gymnasieutbildning. I de fall någon behöver försörjningsstöd efter det att familjehemsplaceringen har avslutats, för Familjevårdsenheten över ärendet till kommunen där ungdomen varit familjehemsplacerad. Tyresö kommun har de senaste åren inte tagit emot något överflyttningsärende från andra kommuner som har familjehemsplacerade ungdomar i Tyresö.